

מארגון-הגנה - לצבא-הגנה

מאת רב-אלוף י. דורי

הרמטכ"ל האחרון ל"הגנה" והראשון לצה"ל (עד 9.11.49)

בראשית יוני 1947 חזרתי ארצה אחרי ששהיתי שנה וחצי בחו"ל, והוטל עלי מחדש תפקיד הרמטכ"ל של "ההגנה".

התעודה שהציג בפני ד. בן-גוריון עם הטלת התפקיד היתה: קיימת כמעט ודאות כי הכרעת גורלנו תהיה תלויה בנו בעצמנו ובכוחנו הממשי. ומכאן — שההכרעה תהיה תלויה בכוחנו הצבאי. לאור תעודה זו של "היפוך למלחמה", במשמעותה המקיפה של

המלה, — הרי הדבר-הראשון-לעשותו היה לברר לעצמנו פחות או יותר מהו היש המצוי בידנו בפועל, ומה הם הסיכויים למלאו, להשלימו ולהוסיף עליו בחדשים שנותרו עוד לפנינו, במרכיבים השונים של כוח-צבאי;

א. החימוש. הגורם הקובע לגבי צורך זה של מילוי החסר היה הקושי שבמצבנו הפוליטי הבלתי מוכר, מול המשטר המנדטורי העוין. גורמים בין-לאומיים נזדקרו אז כאותם ענקים החוסמים את הדרכים לרכישת נשק כבד — תותחים, טנקים, מטוסים וכדומה. חייבים היינו לתכנן את פעולותינו הבאות בראש-וראשונה לפי אפשרויות-הייצור של ה"תעשי" העצמי שלנו.

ב. כוח-האדם. כאן היינו חייבים להתבונן בחטיבות הקיימות (במאורגן או במתוכנן) של הכוח-הלוחם בפועל, לראות אותן ואת מילואיהן, כפי שהיו באותה שעה ולשקול את כוחם המלחמתי — היינו, את טיב החייל מבחינת כושרו-הטכני-החיילי, את טיב היחידות הלוחמות כשלעצמן, ואת היכולת האופרטיבית של היחידות בצירופים אפשריים שונים. ג. ההיערכות. ההיערכות המלחמתית הארצית נשענה בפועל על התוכניות המעובדות-מקודם של המטה-הכללי (בעיקר זו הידועה בשם "תכנית ד", שהתבססה על היחידות הקיימות, על הישובים העברים — כקווי-מגן, ועל החי"ש והפלמ"ח — ככוח הפעיל בשדה). נוסף על אלה עמדו לרשותנו המערכות הפיקודית והמנהלית שהיו קיימות בגרעיניהן ואשר ניתן היה — כפי שגם הוכח אח"כ, במהלך מלחמת-השחרור, לפתחן ולהפעילן במסגרת מורחבת.

*

אם ירצה ההסטוריון לערוך אי-פעם ניתוח והערכה כוללים של נכסי "ההגנה", אותם גיבשה תחילה בתוכה והורישה אחר-כך לצבא-הגנה-לישראל — וירצה אף לקבוע תאריך

מסוים לרגע הימסרם מרשות לרשות — הרי כמעט ולא תהיה לו יכולת לסמן תאריך מפורש לכך. כי הדרך מן ה"הגנה" אל צה"ל היתה דרך של התפתחות רצופה, התפתחות שהיתה כרוכה במסיבות חיצוניות ופנימיות כאחד. ספק אם יוכל לבוא איש ולומר על יום מסוים כי בו ניתן היה להכריז: — "מת, ארגון ההגנה" — יחי צה"ל!". ואף-על-פי-כן, אם אמנם יבקשו פעם מועד לעריכת "הערכה" כזאת לנכסי ה"הגנה" — נכסים שהיו בגדר נכסי-צאן-ברזל שלה, ואשר שימשו מסד לאשר בא אחריה — הרי יש לבקש תאריך זה אי-מתי במחצית 1947; כי אז חל השינוי הבולט בתעודות, ובהגדרתן.

הגם שחובה היא להדגיש כי מבחינה עובדתית-ממשית כל ההתרחשויות שהתרחשו לאחר הכרזת האומות-המאוחדות (29.11.1947) ושהיה להן חלק כה רב במלחמת-השחרור, נישאו ממשית ובפועל על ידי "ארגון-ההגנה" — הרי כבר תוך-כדי התכונה למלחמה, ועוד הרבה יותר מזה במהלכה, שינתה-ההלכה ה"הגנה" את דמותה — דמות של כוח טריטוריאלי מחד-גיסא, ומחתרתי מאידך גיסא; ולבסוף שינתה גם את שמה.

*

המפעל הציוני הנו כולו מפעל של הגשמה, שרבים הגורמים והשותפים בו: התישבות, חקלאות, עבודה עברית, חינוך עברי, ועוד ועוד. אבל הגורם החזק ביותר, העו ביותר, הגורם אשר נטע בקרב רובו של הישוב את הנכונות להקריב קרבנות עצומים באם יידרש, הנכונות להקרבה עד תום בהיאבקות על עיקרי חייה וקיומה של האומה — היתה ה"הגנה". כל איש שחי בארץ באותן שנים — חש ממש-בגופו, כמעט בכל עת, את הסכנה הצפויה למפעל הגדול שהוא שותף ביצירתו, ואף לחייו הוא. על-כן ניתן לומר כי מבחינה אובייקטיבית שימשה תחולת-הסכנה מכנה-משותף לחברי ה"שורה". עם זאת, החברות ב"הגנה" היתה הביטוי החזק ביותר של ההגשמה האישית: — זו הממשית, הפיסית, ובין חבריה נמנו רבים אשר מנעו עצמם מהגשמה חלוצית "רגילה" בחייהם; ובשבילם היתה החברות ב"הגנה" הביטוי היחיד לשותפותם במסכת ההגשמה הציונית, שנתנה להם את השלמות הנפשית, את התחושה שגם הם ממלאים שליחות. כל אחד מן החברים היתה בו במידה מסוימת התחושה כי הנהו חלק — ויהיה חלק קטן, קורטוב — של הכלל, של מבנה גדול ורב-זרועי העומד על המשמר.

ה"הגנה" טיפחה בקרב חבריה הכרה זו של ערך השליחות שנטלו על עצמם; והודות לכך היתה בה היכולת לעמוד במערכותיה ולשמש עמוד-השדרה לגוף הישובי כולו.

*

כדי להעריך את כושרו של צבא חייבים להעריך תחילה את החייל-הפרט, ואח"כ את יחידות-היסוד של הצבא ואת כושרן — הלוך-ועלה, מן הקטנות ועד לפיקוד העליון. אין אנו יכולים לקבוע הערכה אחידה לכל הכוחות שעמדו לרשות ה"הגנה". על החייל הפרט ייאמר כי רק מספר קטן-יחסית של חברי ה"שורה" אומן והגיע לרמה שתניה את הדעה מבחינת הדרישות הרגילות המוצגות לחייל רגלי בצבא סדיר, ונקל להבין כי בצבא-מתנדבים מיליציוני — ונחתרתי — כפי שהיתה ה"הגנה", לא ניתן כלל להשיג את משך-הזמן הנדרש בשביל אימונים למען יתנו תוצאות רצויות, לא רק מבחינה מקצועית אלא אף מבחינת הכושר הפיסי. עם כל המאמצים הרבים שנעשו כדי ל"מציץ" את כל הניתן מאותו משך-הזמן המכסימלי שיכול היה האיש הממוצע להקדיש לאימוניו — אי-אפשר היה במסגרת-זמן זו להגיע להישגים הנהוגים בצבא סדיר.

גם כאשר הגבלנו עצמנו והתרכזנו במשימותיה המפורשות של ה"הגנה" — שהוגדרה תחילה כיכולת להגן על הישוב; ואח"כ — גם לשמש זרוע-מבצעת למשימות בעלות אופי

מדיני מובהק (כמאבק על העליה, ההתיישבות ולבסוף על העצמאות היהודית בא"י) — הרי מן הנמנע היה, בתנאיו של כוח התנדבותי-מחתרתי, להגיע לרמת-אימון הרצויה. ובשל כך התפתחה, עוד בתקופה מוקדמת-יחסית, התפיסה הכללית שביקשה לפתור את הבעיה בדרך של שילוב: — החזקת כוח מגויס קטן במספרו, שבו אפשר יהיה להגיע לרמת-אימון רצויה — ולגבי שאר הכוח, הנושא אופי מיליציוני מפורש, להשלים עם האימון המועט, ולהתכונן לכך כי הכוח המגויס יהיה מוכשר לשמש "מסך ראשון"; פירושו של דבר — "מסך" לא רק לעמידה-בפרץ בפני הפתעות של פרוץ קרבות או אף מלחמה, אלא גם למתן שהות לגיוס כוח-המילואים המיליציוני למסגרותיו, ולהדרכתו המרוכזת, עד שיגיע לרמה מתקדמת-יותר, או אז ישמש הכוח-המגויס הנ"ל כחוד-החנית של הכוחות הלוחמים בכללותם.

הפתרון היחידי שהיה אפשרי בתנאי התקופה היה, איפוא, אותו מבנה-אופרטיבי אשר קיים בפועל — דהיינו, חלוקת כוחות-ה"הגנה" לשלושה סוגי יסוד: — לכוח מפוזר, המגן על הנקודה הבודדת מסכנת התקפה והשמדה — הוא חיל-המשמר (חי"מ); כוח מגויס-למחצה, העתיד להתרכז ולהתכונן בדחיפות למערכה-רבתי — הוא חיל-השדה (חי"ש); והכוח המגויס בשלמות — פלוגות המחץ (פלמ"ח). קונצפציה זו, שטופחה והתפתחה מאוד בתפיסותינו הארגוני-ניות והמבצעיות, הצדיקה את עצמה לחלוטין במלחמת-השחרור — עד שהתפתחה בינתיים מאחורי חזיון זה מערכת גיוס-החובה-הלאומי, והגיעה לשלמותה.

לעומת סייג זה של אימון מצומצם, רבו בכוחות "הגנה" אלה היתרונות של הכרת השטח, כושר-האילתור, ההעזה והחברות. אם כי האימון התרכז למעשה במקצועות האופייניים לחיל-הרגלים, הרי היו קיימים כבר העוברים וההתחלול גם בתחומים הצבאיים האחרים, והללו שימשו יסוד להתפתחותם המהירה של החילות המקצועיים בימי מלחמת-הקוממיות: — גרעיני-כוחות כאלה היו קיימים במקצועות של קשר, הנדסה, רפואה ועוד; נציין אותם ביתר-הרחבה להלן.

*

מול המציאות, ומול העתיד שנשקף לאור משימות, עמדה לפני האחראים לארגון-ה"הגנה" השאלה: — כיצד להעלות לא רק את כושר חיל-הרגלים שלא היה עוד סגיי בו, אלא אף להיות נכונים להקמת יחידות הנשק-הכבד, השריון והארטילריה, בתוקף המסיבות האופרטיביות (תנאי המחתרת) לא היתה אפשרות לקיים ב"הגנה" — מבחינה פיסית גרידא — כוחות כאלה. אבל ה"הגנה" עשתה מאמץ לפתח את המחשבה הצבאית של מפקדיה לעבר הקמת כוחות אלה, ותפעולם. עם הגיוס לצבא הבריטי השתדלה לכוון את מפקדיה ואנשיה, במידת-האפשר, לאותן מסגרות בצבא שבהן יוכלו לרכוש את הנסיון ואת הידע שלא היה בכוחה-היא להקנות להם בתוכה, ולרכוש נסיון קרבי ומנהלי בכל המקצועות והשטחים — ובכלל זה גם באלה שטרם נתקיימו ב"הגנה". ואמנם, תודות לנכסים שנרכשו באותם ימים, ניתן היה להקים תוך-כדי סערת המלחמה ב-1948, את החילות החסרים — חיל-התותחנים, חיל-השריון, חיל-האוויר וחיל-הים.

*

בתחום האופרטיבי היו נכסיה של ה"הגנה" ערב מלחמת-הקוממיות נכבדים למדי, "תכנית ד", שכבר הוזכרה כאן, היתה השלד של קונצפציה אשר ביסודה היתה מונחת ההעזה לשינוי בתפיסה, לאקטיביזציה של הכוחות, לנכונות להקים שלטון עצמי — ולהגנה על העצמאות. במלים אחרות: — תכונה למלחמה, ולא עוד ל"מאורעות". תפיסה זו שביסוד "תכנית ד", אשר לפיה פעלנו במלחמת-הקוממיות, התכונה לקרא-לדגל את הכוח המפוזר, לכנס את

זאריך מפורש
שהיתה כרוכה
כי בו ניתן
יבקשו פעם
ברזל שלה,
1947; כי אז

תרחשו לאחר
חרור, נישאו
ועוד הרבה
וריאטי מחד-

שותפים בו:
ביותר, העז
באם ידרש,
זה ה"הגנה".
פניה למפעל
בית שימשה
בביטוי החזק
מנעו עצמם
לשותפתם
הם כמלאים
ויהיה חלק

גם; והודות

ואח"כ את

על החייל-
את הדעת
אמת-נדבים
זמן הנדרש
ינת הכושר
המכסימלי
עלהישגים

שהוגדרו
עלות אופי

חיל-השדה ולהשלים את אימונו — ולהביא את כושר-הפעלתו לכך שיוכל ליטול לידיו את היוזמה בכל מלחמה ובכל קרב, ושיהיה נכון לאורח-פעולה אשר יעביר את המלחמה לתחומי האויב; הכלל, מבחינה צבאית כוללת — שיהיה מוכשר להשמיד את האויב, ולא רק להדפו אחורה, אל מקום-מוצאו.

מבנה ה"הגנה", אף כי הוכנסו בו שינויים מדי-פעם — הוא שנשאר מונח ביסודה של מערכת בטחון המדינה עד היום הזה.

המבנה של ההגנה המרחבית לא נשתנה ביסודו גם עם המעבר אל מסגרת צה"ל. פעם סברנו כי החשוב מכל הוא שמירה על כל ישוב. במשך הזמן עברנו מהנוסחה "הגנה על חיי יהודים ורכושם" אל ההגדרה "הגנתה של הארץ" — והקימונו את ארגון המחוזות, המתחלקים ל"גושים"; ולפי מבנה מאוחר-יותר את הגלילות המתחלקים ל"נפות".

אותו מבנה פיקודי שהיה קיים בעבר נשאר, במהותו, גם עם הקמת צה"ל. כמובן — בתוספת רבה של שלוחות מקצועיות ומתקנים טכניים. עצם הרעיון של החזקה בכל נקודת-ישוב נשאר שריר-וקיים גם במלחמת-העצמאות. וגם כאשר נדמה היה בשלבים מסוימים של המלחמה כי קיצור החזית יעזור אולי לנו — עמדנו בעקשנות בלתי-רגילה נגד הרעיון של קיצור החזית. וזאת לא רק מפני הדאגה לרוחו של העם, אלא משום שהקונצפציה הכללית של המלחמה אמרה במפגיע כי יש לשמור על כל ישוב, שכן זאת גוזרים עלינו המערך הכללי של הכוחות, והמסיבות הגיאוגרפיות והטופוגרפיות של הארץ. וכדאי להזכיר כי תכניות ההתיישבות וההאחזויות השונות שלנו בארץ לא היו "קולוניזטוריות" בלבד, אלא כל נקודה נשתבצה, כמצודה, בהיערכות הכללית להגנה על הארץ כעל יחידה טריטוריי-אלית שלמה.

הפלמ"ח ויחידות החי"ש הראשונות שנתגייסו — זה ה"צבא העומד" שלנו אז — נועדו לבלימת ההתקפות הראשונות, עד להתגייסות העתודה הגדולה. כוחות אלה, וביחוד הפלמ"ח, היו במידה ניכרת בלתי צמודים אל שטח אזורים מסוימים דוקא, ועמדו לרשות הפיקוד-העליון. מגדודי הפלמ"ח והחי"ש הללו הורכבו החטיבות הראשונות, שהפכו אח"כ לחטיבות-היסוד של צה"ל.

הפיקוד האופרטיבי היה בנוי כבר אז לפי הגלילות, וכפוף לפיקוד-העליון.

המטרה הכללית, מבחינה אופרטיבית, היזה כבר מכונה פיקודית ומנהלית אשר באמצע-עותה ניתן היה להפעיל את העצמה הקיימת בשיעור-יעילות מתקבל על הדעת — על אף חסרונם של אלמנטים נכבדים מסוימים שהיו באותו-זמן במצב עוברי בלבד, כפי שיצוין עוד להלן.

אשר למגבלות — הרי חסר לנו נשק לא רק בכמות אלא גם בסוגים חשובים שונים — בין משום חוסר כספים לרכשו, ובין משום הקשיים עקב מעמדנו ה"בלתי-ממלכתי" או בהעברתו לארץ, החזקתו ואחסנתו בה. חסרו, כמובן, הנסיון והאימון הדרושים להפעלת כוחות צבאיים באותם מימדים ולאותן תעודות שניצבו לפנינו. אכן, בתחום זה הצדיקה עצמה ראית-הנולד שבהפנית מפקדי "הגנה" רבים לשירות בצבא הבריטי, בשעתו. הללו שנקלטו שם בתפקידים אקטיביים שונים, שבו מן הצבא עם נסיון לא מבוטל, ואת החסר-עדיין השלימו בפעלם בעמדות-הפיקוד השונות; והמכונה הצבאית שלנו, כשיצאה למסע המלחמה, נסעה חלקות למדי, ללא חריקות ומעצורים משבשים.

ברם, חסרו לנו, כאמור, אלמנטים חיוניים שונים. במכונה האופרטיבית — הן במטות

החטיבות והן במטה הכללי — היותה, בראשית המלחמה, האפסנאות את אחד הפגעים החמורים. אכן, יש להודות כי לא קל הוא להקים לפתע אפסנאות לחיל רב-מימדים, הלוחם בגלוי בשדה — כאשר לפני-כן היתה הלוגיסטיקה שלנו סטטית ביסודה. היחידות היו מסכות, ברוב הצרכים אם כי לא בכל, על הישובים בהם פעלו, התאמנו או לחמו. מפקדת ה"הגנה" לא נזקקה למצבורים גדולים של ציוד-אישי ומזון; סוגי נשק כבד חסרו לנו — יא היינו מאומנים באספקה של אפסניה וחלקי-חילוף ליחידות גדולות בשדה, דבר שהפך פתאום להיות אחד הגורמים המכריעים במלחמה.

אגף כוח-האדם לא היה קיים במטה הכללי של ה"הגנה": כל מחוז מהמחוזות השונים ייפל בגיוס כוח-האדם שלרשותו. הנתונים הנוגעים לכוח-האדם ולאפשרויות הגיוס בכל מחוז היו מועברים, בסיכומיהם וקויהם הכלליים, לידיעתה של מחלקת-התכנון במטה הכללי. אך המסגרות שהיו קיימות במקומות שימשו בית-קיבול לבאים אלינו, וכן מדגרה למפקדים.

אגף המודיעין היה מפותח במידה רבה, והיו בו האלמנטים של מודיעין קרבי ואיסטרטגי, ומודיעין-כללי.

אגף התכנון היות למעשה את ראשיתם גם של אגף-המבצעים, ואחרי-כן של אגף המטה-הכללי, אשר התפתחו ממנו תוך-כדי מהלכה של מלחמת-הקוממיות.

לשכת ההדרכה — פעלה בקנה-מידה נרחב, והכשירה את חברי ה"הגנה" באמצעות קורסים ארציים, מחוזיים ומקומיים; ובזמנים מסוימים (כגון, בזמן התקדמותו של צבא-רומל למצרים, כאשר סכנת פלישה ריחפה על הארץ) — גם מספרים ניכרים של בני-הישוב שלא נמנו על ה"שורה".

בעמדי על העניינים השייכים לפיקוד העליון — עלי לציין כי הורגש עד-אימה חסרוננו של משרד-בטחון מאורגן כהלכה — מאורגן על בסיס פונקציונלי. במשך שנים היו מוטלים על המפקדה-הארצית של ה"הגנה", הדאגות למימון, לתעש ולרכש ושאר עניינים המוטלים בדרך כלל על משרד הבטחון במדינות המסודרות. המפקדה הארצית לא יכלה למלא תפקידים אלה ביעילות, משום שהמבנה שלה היה פוליטי ביסודו. הדברים החלו להשתנות מאז נטל על עצמו יו"ר ההנהלה הציונית את האחריות לתיק הבטחון בהנהלת הסוכנות היהודית לא"י. ואולי כאן מקום לציין כי הישגי התעש בתנאי המחותרת הם במידה מכרעת תוצאה של החינוך שנתנה ה"הגנה" לאנשיה, ושל ההקרבה העצמית העל-אנושית של אנשי התעש לקיים את הייצור על-אף הנאי הזמן וסכנותיו.

אשר לחילות הלוחמים יש להזכיר ראשית-כל את חיל-הרגלים — שעל אימונו כבר עמדתי לעיל — אשר ביצע בתושיה, ביכולת ובהעזה פעולות-קרב רבות וקשות, בתנאים של ליגליות-למחצה ובהעדרם של גורמי נשק-מסייע, את הארטיקוריה שלנו היוו המרגמות אך עמדו לרשותנו פיקוד-ארטילרי וצוותות-תותחנים, שנתגלו כמוכשרים; ועם בוא התותחים ביצעו הללו את תפקידם בהצלחה — אם כי נאלצו לפעול בתותחים שחסרו להם מכשירי-הכיוון... רכב-שריון — במובנה המקובל והמלא של המלה — חסר לנו, וכתחליפו שימשו המשוריינים מתוצרת-עצמית. היו לנו התחלות רציניות של חיל-קשר מרכזי, וכן קציני-קשר ביחידות. כן היו קיימות ראשויות של רפואה-צבאית, ושל חיל-הנדסה, באשר לחיל-ההנדסה, היו אנשי ה"הגנה" פעילים בעיקר בתחום הביצורים; ואילו אלה שחזרו מהצבא הבריטי — בתחום הנדסת-השדה, חוזרי הצבא הבריטי סייעו גם להקמתם של שירות-החימוש ושירות-התחבורה, שפעלו לפי האפשרויות האוביקטיביות של צבא מחתרת-למחצה.

אול לידינו את לחמה לתחומי לא רק להדפו

ח ביסודה של

מסגרת צה"ל.

חה "הגנה על ות המתחלקים

ל. כמובן —

בכל נקודת- מסוימים של

ד הרעיון של פציה הכללית

עלינו המערך להזכיר כי

בלבד, אלא דה טריטוריי

שלנו או —

אלה, וביחוד יעמדו לרשות

שהפכו אח"כ

העליון.

אשר באמצ-

ג — על אף שיצוין עוד

ים שונים —

ממלכתי" או, יים להפעלת

זה הצדיקה שעתו, הללו,

ואת החסר- ייצאה למסע

הן במטות

גם התחלות של זרועות האויר והים היו בנמצא. אנשי קבוצת האוירים של יחידותינו המגויסות, בהשתמשם במטוסי חברת "אווירון", רכשו כבר כושר-טייסי מסוים; וחזורי הצבא הביאו עמם מנסיונם בשירות-הקרקע של היל-האויר. הצותים של אניות-ההעפלה שימשו הגרעין העיקרי לחיל-הים הישראלי.

*

ברצוני לעמוד עוד על בעית הרוח ("המוראל") בשירות ה"הגנה". לרוח, בכוח-צבאי, שתי בחינות — והן הקובעות את רמתה: —

האחת היא המשמעת, במובנה המצומצם של המלה: — באיזו מידה הביאו החינוך וההדרכה לידי כך שהמשמעת — שהנה מיסודות הארגון הצבאי ותנאי לכושרו המלחמתי — הופכת להיות לאדם טבע-שני. מתוך הכרת משמעותו העמוקה של ערך זה טיפחנו אותו בכל יכולתנו.

השניה היא הדבקות בתעודה; או, במלים אחרות, באיזו מידה מגיע האדם לנכונות בלתי מסוייגת לפעול למען המטרה הגדולה. יכולים אנו לומר בלי-התרברבות כי באשר לדבקות לתעודה — השגנו ב"הגנה" שיאים שאין להם אח ודוגמה בתולדותיה של כל תנועת-מחתרת בעולם. הגענו לכך ע"י פעולה חינוכית ענפה, ע"י הקפדה בבחירת אנשים לתפקידם, ע"י טיפוח רעות ואחות-לוחמים; בכוח הידיעה שידע כל חבר ב"שורה" כי מפקדיו יהיו עמו בקרב, כי חבריו לא יעזבוהו; וכן בכוח הידיעה הברורה כי תכופות מותנה ביצועה של פעולה בעיתויה, שאם לא תבוצע עתה בשלמות — שוב לא תוכל להיות מבוצעת לעולם. הכרת האחריות האישית, שנשא בלבו חבר-המחתרת, תרמה גם היא רבות, והקרינה את השפעתה על סביבתה.

אשר לציות הלכה-למעשה — בחיי יום-יום, ולא בתפיסה הרעיונית או בגילוייה החיצוני — חובה לקבוע כי נכסינו בתחום זה לא הניחו בכל-זאת את דעתנו. ואין הדבר סותר כלל-וכלל את העובדה כי היו גילויים לרוב של נכונות להקרבה-עצמית, שלא ידעה גבול, וזכורה עדותו הערכתו של קצין בריטי בא"י, בעל נסיון מתנועות-המחתרת באירופה, שהעיד בפני ועדה נכבדה, כי ה"הגנה" היא תנועת-המרי הראשונה בעולם שבה מבוצעות-בפועל הפקודות הבאות מלמעלה. ואף-על-פי-כן — הרוצה לראות את הדברים נכוחה יודה בעובדה כי המשמעת לא היתה מניחה את הדעת. הייתי מעיז לומר כי במידה שהיתה מצויה תופעה זו, השורש לה היה טמון בעיקר בשכבות-הפיקוד, אשר הן-הן הקובעות לגבי פקודיהן את רוח-המשמעת, והחייבות לשמש לפקודים אלה דוגמה בכך.

ה"הגנה" היתה ארגון רחב, עממי והתנדבותי שעם זאת לא נישא על-ידי יחידים אלא בעיקר על-ידי חלקי-ציבור מאורגנים ועל-ידי תנועות בעלות משמעת פוליטית פנימית. עובדה זו גרמה שהתנועות והגופים הציבוריים ביקשו לא-אחת דרך להשליט את השקפותיהם על חברי ה"שורה", ובעיקר על הפיקוד שלה. במסיבות פעולתנו או, כאשר ה"הגנה" לא היתה מושתתת על חוק-המדינה, היה בנסיגות אלה כדי לסכן את שלמות המושג של אבטוריסטה לאומית עליונה אחת ויחידה, ובמקרים ידועים עשוי היה הדבר אף לפגוע ברמה הגבוהה של דבקות-בתעודה, אחד מנכסיה הגדולים של ההגנה.

ודאי שניתן להצביע על כשלונות שמקורם בעיקר זה, וניתן לקבוע כי עובדה זו הכבידה לא-אחת על השלטת אותה משמעת שלמה החינוכית לצבא-לוחם. אותותיה ניכרו בה ושם בכמה התרחשויות ואירועים שחלו בעיקר בתקופתה הראשונה של מלחמת-הקוממיות. אין ספק כי התביעה למשמעת מוחלטת ומושלמת היתה תביעה שקשה היה לעמוד בה בתנאי ארגון-צבאי-מחתרתי, החסר מסגרת קבועה, ומתמדת והמורכב בהכרה מאורגנים, שאינם בכל זאת אזרחים — ומאנשי-צבא, שלא בכל הנם אנשי-צבא.

הצבא — כל צבא — מעורר בעיות חמורות בכל חברה. הצבא הוא מבצר של כוח. ואם הסמכות להפעלתו אינה נתונה אך ורק בידי המרות הלאומית העליונה, מוכרח קיומו לעורר בעיות ודאגה. כי בגוף הצבאי מרוכזים כוח, משמעת וההרגל לבצע פקודה ללא הרהור. המשטר הצבאי ההירארכי — הוא המבטיח את החוסן הבטחוני. אם ישתמשו בגוף צבאי שלא למטרה שלשמה נועד — להגן על שלום האומה — עלול הוא לערער את החברה ולהגנתה נועד. ופירמה מסוכן הדבר בצבא הנתון במחתרת. אם נובעות בו פרצות — עלול הוא להתנוון ולהתדרדר, ואאוצעים יכולים להפוך בו למטרה.

יותר-מכל יכולה ה"הגנה" להתפאר בכך כי היא ראתה מראש את הסכנות הללו והקפידה לשמור על עקרון הסמכות, ועל ההימנעות מניצול הכוח שבה, אלא למטרה המיועדת. ה"הגנה" הקפידה לנטוע בכל אדם את ההכרה שהוא שליח התעודה, שהוא נשוא-הפעולה. ה"הגנה" הקפידה לטפח בכל חבר את ההכרה בקודש-קודשים שלה — טוהר הנשק, שבשום פנים אין להפעילו אלא למטרה המיועדת. הודות להקפדה על אלה ניצלנו מכשלונות ומתקלות חמורות. פעולות צבאיות במחתרת — חסינות מבקורת. לכן העיקר היה בעינינו האדם הפועל. על-ידי פעולת החינוך הבלתי-פוסקת הבאנו את חבר ה"הגנה" לכך שידע ויכיר כי גם הדוכים והאמצעים הם גורמים חשובים להגשמת הרעיון, וכי מצוות העשה של יום-יום חייבות להיות הולמות את האידיאלים הגדולים שביסוד מפעלנו, וכי על כל חבר "הגנה" לקיים קשר מתמיד אל המקורות המוסריים, לעמוד מול הפיתויים הקורצים לאדם נושא-נשק.

ארגון צבאי — ביטויו איננו סכימה בעלמא, כי אם יכולת. נאמנותם של אנשי ה"הגנה" תורגמה במלחמת-השחרור ללשון של ביצוע. הפוטנציאל הצבאי שנוצר ב"הגנה" לא היה ערטילאי אלא כבר בגדר "מוצר מוגמר-לחצאין"; כל אשר נדרש היה להביאו למצב "קינטי" כביכול.

הערכים המוסריים שעליהם נשענה ה"הגנה" לא היו ערכים עובדים-ובטלים אלא ערכים העומדים-לעד.

ה"הגנה" פרעה את השטר שהתחייבה לפרוע אותו בכוא הזמן. היא יצרה מן הישוב העברי המתכנס בארץ-ישראל את העם-הלוחם, ובגאון הנחילה נכס זה ליוורשה — לצבא-הגנה-לישראל.

הידיה מן

של יחידותינו וחוזרי הצבא שימשו הגרעין

ה. בכוח-צבאי,

הביאו החינוך המלחמתי — יחננו אותו בכל

האדם לנכונות וזת כי באשר יתיה של כל בחירת אנשים ה" כי מפקדיו מותנה ביצועה בוצעת לעולם. והקרינה את

יה החיצוני — כלל-וכלל את זכורה עדותו ד בפני ועדה קודות הבאות המשמעת לא נורש לה היה עת, והתחייבות

יחידים אלא טית פנימית. השקפותיהם ה" לא היתה ל אבטוריטה הגבוהה של

ני עובדה זו ה ניכרו פה קוממיות. ה לעמוד בה יחיים שאינם

בימים

מאת
רמט

בשעתו בהי
(ב-3.1949)
צאה שנתכונה
והאופרטיבי —
עתה, כאשר פ
גלילי, בבקשה
מסוימים בהרצ
הסטנוגרמה הנ
הכונה העיקרי
מיד לאחר תו
דהיינו: — ש
מסקנות כבר
ע"י העורך כ
ההתפתחות, נ
במסקנות הר
ומושגיהם ש
אודה
ההנחות המו
זו אמנם הוק
נלמד, מוצה
ההער
ענינים אחד
מלחמת-העצ

אורי קוטאן

בר
עצמה. הב
המנהלתיים